

Prve tri su najvažnije

Brala, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:151783>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA BRALA

PRVE TRI SU NAJVAŽNIJE

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA BRALA

PRVE TRI SU NAJVAŽNIJE

Završni rad

JMBAG: 03030890629 redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij predškolski odgoj

Predmet: Metodika rada u jaslicama u integriranom kurikulumu

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Pedagogija ranog i predškolskog odgoja

Mentorica: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ana Brala, kandidat za prvostupnika predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ana Brala dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Interakcija u dječjem vrtiću“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	6
1. RAZVOJ DJECE OD ROĐENJA DO TREĆE GODINE ŽIVOTA	7
1.1. Prenatalni razvoj.....	7
1.2. Tjelesni i psihomotorički razvoj	8
1.3. Spoznajni razvoj	14
1.4. Razvoj govora i komunikacije.....	16
1.5. Socio-emocionalni razvoj	21
2. RODITELJSTVO.....	24
2.1. Što znači biti roditelj?.....	24
2.2. Dimenzije i stilovi roditeljstva	25
2.3. Utjecaj majke i oca na dječji razvoj.....	27
3. PRILAGODBA NA JASLICE	29
3.1. Prilagodba djeteta	29
3.2. Prilagodba roditelja.....	31
3.3. Partnerstvo odgojitelja i roditelja	32
4. VAŽNOST ODGOJITELJA U DJEČJOJ IGRI	34
4.1. Odnos odgojitelja u igri.....	34
4.2. Uloga odgojitelja.....	36
ZAKLJUČAK	37
POPIS LITERATURE.....	38
SAŽETAK.....	41
SUMMARY	41

UVOD

Dijete se razvija od rođenja, a promjene se najviše uočavaju kroz djetinjstvo. Majka započinje brinuti o djetetu dok je ono još u utrobi. Uz pravilnu i zdravu prehranu fetus se pravilno razvija. Naravno, neizbježno je odbacivanje alkohola, dima, stresa i ostalih negativnih čimbenika. Novorođenče kroz odrastanje ima svoje faze i postepeno se razvija. Svako dijete se razvija drugačijim tempom te se može promatrati ovisno o dobi.

Jedna od najvažnijih zadaća roditelja i okoline je promatranje djeteta u budnom stanju kako „koristi“ noge, ruke i njegove pokrete. U tom dijelu odrastanja mogu se uočiti određeni poremećaji ili smetnje. Iako će kroz djetinjstvo biti puno uspona i padova, nitko se ne smije obeshrabriti već biti optimistično i motivirano za budućnost. Djetetu treba dati slobodu istraživanja zato Piaget (1951) tvrdi da se djeca u prve dvije godine života nalaze u „osjetilno-motoričkoj fazi“ razvoja. Često se djecu u tim godinama naziva i „malim znanstvenicima“ jer istražuju sve što se nalazi u njihovom okruženju.

Uloga roditelja i odgojitelja je tu iznimno bitna. Način na koji će oni reagirati na njegove emocije ključne su hoće li se unaprijediti ili spriječiti emocionalni razvoj. Savršen recept za podizanje djece ne postoji. Svako dijete posebno je na svoj način, ono se razlikuje od ostale djece. Neke od potreba koja imaju sva djeca i nešto što im je zajedničko bez obzira na dob, spol i rod je potreba za ljubavlju, zaštitom, pažnjom, toplinom, čistoćom, hranom i da ih se prihvati onakvima kakvi zapravo jesu (Čuturić, 1993). Djeci, u toj dobi nisu bitne i potrebne materijalne stvari. Ono što im je bitno je njega, ljubav i pažnja.

Svaki odgojitelj zna da su prve tri najvažnije, a kroz rad prikazat ćemo razne aktivnosti koje pomažu pri savladavanju određenih vještina; ukazati na važnost roditelja i djetetove okoline od „boravka u truhu“ do treće godine života, ali i važnost odgojitelja na djetetov razvoj te koliko prilagodba na jasllice može biti teška.

1. RAZVOJ DJECE OD ROĐENJA DO TREĆE GODINE ŽIVOTA

Od samog trenutka začeća pa sve do smrti čovjek se iz dana u dan konstantno razvija i raste. Tijekom djetinjstva dijete se najbrže razvija i uočavaju se brojne promjene bilo to kvantitativne ili kvalitativne (Čuturić, 1993). Već u prvim mjesecima dojenčad su vrlo osjetljiva na podražaje iz svoje okoline, a rođenje se smatra tek početkom te veze koja se stvara između djeteta i okoline (Cohen-Solal, 1983). Na razvoj djeteta može se utjecati u velikoj mjeri, ali on ovisi o načinu zbrinjavanja i skrbi koju dobivaju iz okoline. Djeca su od rođenja emotivna i društvena bića koja uče o svijetu koji ih okružuje te pokušavaju otkriti je li okruženje u kojem se nalaze dobroćudno i podržavajuće ili je zastrašujuće i frustrirajuće.

1.1. Prenatalni razvoj

I prije samog djetetovog rođenja, okolina je jedna od faktora koja utječu na dijete i njegov prenatalni razvoj. Zato je važno da odgojitelji budu informirani i stječu znanja o prenatalnom djetetovom razvoju kako bih mogli roditelje uputiti na daljnje moguće probleme tijekom razvoja djeteta. Majke, koje se dobro hrane i brinu za svoje dijete dokle god se ono nalazi u njezinoj utrobi, rađaju dijete sa 100 milijardi živčanih neurona ili stanica. S obzirom da se stanice razvijaju prije samog rođenja, no ne i nakon, to su jedine stanice koje će dijete imati (Stokes Szanton, 2000). Mozak je „jedini organ čije se stanice ne mogu razmnožavati kasnije i time objašnjavamo zašto su povrede mozga nepovratne (nepopravljive)“ (Cohen-Solal, 1983:153).

Od trenutka kada majka sazna da je trudna i postane svjesna da u sebi novi jedan novi život, ona s njim komunicira. Svih devet mjeseci dok je dijete u utrobi majke, dijete je neprestano izloženo majčinom govoru jer ritam i zvukovi govora dolaze putem kralježnice te zbog toga razlikuje majčin glas od ostatka okoline. Vrlo je važno da se majka pravilno i uravnoteženo hrani tijekom cijele trudnoće kako bi se fetus pravilno i pozitivno razvio, a posebice njegov mozak. Dr. Julien Cohen-Solal (1983) upravo zbog toga navodi da razvoj mozga upravlja nad intelektualnim i osjećajnim razvojem te sklopom rasta. Također, postoje i negativni čimbenici koji utječu na razvoj djeteta, a to su izloženost majke dimu, alkoholu (uzrokuje manju porođajnu težinu), kokainu

(uzrokuje probleme u ponašanju), olovu (uzrokuje mentalnu retardaciju), emocionalni stres (Stokes Szanton, 2000).

Često mislimo da prehrana majke ne utječe u tolikoj mjeri na razvoj fetusa, no varamo se. Pollitt i ostali (1996), prema Stokes Szanton (2000) ističe da neka istraživanja dokazuju da željezo, cink i jod imaju veliku ulogu u zdravom razvoju djetetova mozga. Također, neadekvatna prehrana ima negativan utjecaj na spoznajni razvoj djeteta i vodi k letargiji odnosno umanjuje se interes malog djeteta za svijet oko sebe i dijete ima slabiju otpornost na bolesti.

No, bez obzira na sve majčino mlijeko je najvažnija hrana koja je potrebna dojenčadi u prvim mjesecima njihova života. Majčina antitijela se prenose preko njezina mlijeka te dojenje štiti dijete od mogućih bolesti, smanjuje potencijalnu opasnost od kroničnih bolesti i djeluje na kvalitetan razvoj djeteta. Upravo iz ovih razloga se kaže da je dojenje jako dobro i poželjno (Stokes Szanton, 2000).

1.2. Tjelesni i psihomotorički razvoj

Stokes Szanton (2000:79) navodi da „tjelesni razvoj djeteta ima dva značenja. Prvo se odnosi na rast djeteta i do njega dolazi prirodno kod većine djece, ovisno o kvaliteti prehrane. Drugo značenje, (...), jest povećanje djetetove sposobnosti da svrsishodno koristi svoje tijelo kako bi ostvarilo niz različitih zadataka.“ Došen-Dobud (2004) tvrdi da kada se dijete ne bi moglo kretati ne bi moglo niti istraživati niti manipulirati s predmetima, a to je jedan od načina na koji dijete upoznaje sebe, svijet oko sebe te se počinje snalaziti i orijentirati u prostoru.

Razvoj motorike kod djece razvija se prirodnim tokom i spontano. Ona ima ulogu u pokretanju određenih dijelova organa i cijelog tijela djeteta, a funkcija mišića je da održavaju tijelo u određenom pokretu ili položaju. To može biti sjedenje, stajanje, držanje glave, hodanje i slično. Također, razvoj motorike povezan je i s psihičkim razvojem djece u prve dvije godine jer tijekom tog vremena djeca stječu iskustva u djetinjstvu, ali i za daljnji život. Pokreti, koje radimo određenim dijelovima tijela, su akcije koje se sastoje od niza senzornih nervnih podražaja i unutarnjih akcija središnjeg živčanog sustava. Taj središnji živčani sustav dobiva podražaje i usmjerava ih u mišiće što se u konačnici rezultira pokretom (Čuturić, 1993). Moramo biti svjesni

da oštećenja mogu nastati na bilo kojem dijelu. Zato je vrlo važno promatrati ritam razvoja djeteta i ako se pojave neke smetnje na vrijeme trebamo reagirati. Rehabilitacija je moguća već nakon porođaja. Smetnje koje se otkriju u ranim mjesecima djetetova života mogu rezultirati izvrsnim ishodima, no svi poremećaji koji se otkriju nakon osmog mjeseca ne moraju rezultirati baš tako dobro. Oštećenja motorike mogu biti cijelog tijela, određenog dijela tijela (npr. ruke, noge) te mogu se pojaviti tako da je jedna strana tijela normalna, a druga oštećena (Čuturić, 1993).

Od malena djeca su živahna bića. Uoči pojave prvih i novih riječi i govora, kod djeteta se pomoću pokreta, koji su aktivnost djeteta, očituje psihički život. Razvoj motorike kod svakog djeteta je vremenski drugačije, ali se može promatrati i s obzirom na dob. Određene su pojedine norme od samog rođenja djeteta, a to je od podizanja glave pa sve do razvoja hodanja i slično. Čuturić (2008) navodi da su pokreti kod novorođene djece refleksni, a da kontrolu nad mišićima glave i vrata preuzimaju nakon prvog mjeseca života. Po završetku ovladavanja mišića glave i sposobnosti da dijete samostalno podiže glavu, slijedi jačanje kontrole nad mišićima trupa u sjedećem i stojećem položaju. S osam mjeseci dijete sjedi stabilno, dok s deset mjeseci postupno pravi svoje prve korake uz pridržavanje za određeni predmet ili čak već neka djeca hrabro i sigurno koračaju i stoje na svojim nogama. Takozvani „pokreti mase“ su pokreti koje dijete čini u prvim tjednima života koji su nespretni jer ne može pokrenuti zasebno pokrete prstima ili stopalima, nego to radi u cjelini (Cogen-Solal, 1983).

Jedna od prvih aktivnosti koju je važno promatrati kod djeteta u dobi od prvog do trećeg mjeseca je podjednakost pokreta ruku, nogu i živahnost kretnji za vrijeme budnog stanja. Da bismo primijetili da dijete ima neki poremećaj ono ne mora samo zaostajati u kretnjama ruku ili nogu jedne strane, već može biti i izrazito mirno za vrijeme budnog stanja odnosno da mu je smanjena motorička aktivnost. (Čuturić, 1993)

Pokazatelji ispravnog razvoja djeteta jesu način držanja glave i samostalno sjedenje. Ako dijete od tri mjeseca ne drži čvrsto glavu u uspravnom položaju (ponekad će klimnuti glavom prema naprijed/nazad, no brzo ju uspravi i to je u redu) ili kada ga stavimo na trbuh, a ono ne diže glavu i ramena s podloge, kažemo da je držanje glave mlohavo. Tada bi se trebali potražiti liječničku pomoć kako bismo ustanovili što je uzrokovalo taj poremećaj. Ukoliko postoji ikakva smetnja, ona se može ublažiti ili

ukloniti. Kada govorimo o samostalnom sjedenju, djeca od sedam mjeseci bi trebala moći samostalno sjediti na kratko vrijeme. Od devet mjeseci djeca već sjede uspravno i čvrsto bez ikakvog pridržavanja i padanja. Isto tako ako dijete starije od godinu dana ne hoda stabilno i samostalno, nego da je potrebno držati za ruke, potrebno je porazgovarati i uputiti liječnika na smetnje (Čturić, 1993).

Piaget (1951), prema Stokes Szanton (2000) tvrdi da se djeca u prve dvije godine života nalaze u „osjetilno-motoričkoj fazi“ razvoja. To je faza kada djeca otkrivaju odnose između predmeta i instrumenata, ponavljaju iste kretnje i radnje sve dok ih ne svladaju, tj. pomiču predmete, slažu ih na različite načine, preispituju i provjeravaju njihov sastav i oblik. Često se djecu u tim godinama naziva i „malim znanstvenicima“ jer istražuju sve što se nalazi u njihovom okruženju. Piaget (1951) je prilikom promatranja djece opisao da su ona egocentrična bića to jest da nisu sposobna razumjeti i tuđe gledište. Malo dijete u ovoj dobi ne voli baš dijeliti stvari, no počinju razvijati suosjećajnost. Za djecu jasličke dobi teško je razumjeti da su neki predmeti stalni te da oni neće postojati ako ih ne vide u svom vidokrugu.

Prema Čturić (2008:36) razvoj motorike djeteta možemo podijeliti u četiri razvojna područja:

1. držanje glave,
2. pokreti trupa,
3. pokreti ruku,
4. pokreti nogu.

Kada govorimo o motorici držanju glave, nju možemo najbolje primijetiti u prvih šest mjeseci djetetova života. Nadalje, nakon rođenja niti jedno dijete nije u mogućnosti se samostalno okretati i promijeniti položaj svoga trupa. Motorička sposobnost djeteta da se iz ležećeg položaja na leđima preokrene u ležeći položaj na truhu, nesmetano, slobodno i samovoljno, pojavljuje se u šestom mjesecu do negdje devetog mjeseca života. Kao što smo već spomenuli, pri razvijanju psihičkog razvoja djeteta obraćamo pozornost na razvoj pokreta posebice ruku. Aktivnosti poput hvatanja prstima i cijelom šakom postepeno se razvijaju, a prve aktivnosti koje novorođeno dijete napravi nazivaju se *grasping refleks* odnosno prirodni refleksi hvatanja (traje do trećeg mjeseca poslije rođenja). U četvrtom i petom mjesecu pojavljuju se usmjerene i

spontane aktivnosti pokreta ruku, a pri svim aktivnostima vrlo je važno da aktivno sudjeluju obje ruke (Stokes Szanton, 2000).

Iako ćemo poticati obje ruke na rad, ponekad ćemo moći uočiti da dijete češće koristit jednu ruku bilo to desna ili lijeva za dohvaćanje predmeta. Tamo negdje od druge godine ili čak od dvije i pol moći ćemo prepoznati hoće li dijete biti dešnjak ili ljevjak (Cogen-Solal, 1983). Osim pokreta ruku, promatramo i pokrete nogu tijekom kojih uočavamo brojne promjene od toga kako se razvija dok leži na trbuhu, u stojećem položaju, hodu te u nekim složenijim aktivnostima poput udaranja lopte, penjanja i slično.

Od rođenja dijete se razvija svakim danom sve više i više te tako prateći razvoj najvažnije je znati i shvatiti da će svako dijete prohodati onda kada ono za to bude spremno. Ako uočimo da je dijete spremno i pokazuje veliki interes da prohoda, naravno da ćemo mu pripomoći. U tom vremenu bitno je ohrabrivati dijete te ga nagraditi pljeskom (Stokes Szanton, 2000). No, ni na jednu radnju ga ne smijemo požurivati i siliti jer ćemo samo postići odbojnost u napredovanju te radnje. Iako će dijete doživjeti brojne padove i poraze, ono je spontano motivirano da bilo koju radnju ponovno onoliko puta koliko je potrebno dok je ne savlada, a to nazivamo unutarnjom motivacijom (Došen-Dobud, 2004).

Neke od motoričkih aktivnosti koje nam pomažu pri savladavanju određenih vještina možemo podijeliti na tri kategorije (Stokes Szanton, 2000):

1. aktivnosti koje unaprjeđuju razvoj fine motorike u zatvorenom prostoru (*Tablica 1.*),
2. aktivnosti koje unaprjeđuju razvoj krupne motorike u zatvorenom prostoru,
3. aktivnosti na zraku.

Tablica 1. *Vrste aktivnosti koje unaprjeđuju razvoj fine motorike u zatvorenom prostoru*

Vrste aktivnosti	
Vještine vizualnog fokusiranja	Predmete poput fotografija, slika, nelomljivih ogledala te obješenih predmeta koji se pomiču trebalo bi postaviti na lako vidljiva i dostupna mjesta svakom djetetu radi lakšeg praćenja očima.
Pomicanje, guranje, razgrtanje i okretanje	Djetetu je potrebno omogućiti predmete kojima će ono pokušati savladati finu motoriku. To mogu biti klizne sklopke, razne kutije sa stvarima, gumbi zašiveni na različite tkanine, lagani prekidač koje dijete može prstima pritiskati naprijed/nazad, odnosno upaliti/ugasiti...
„Pinceta zahvat“: upotreba palca i kažiprsta	Dijete, već oko 10 mjeseci, može koristiti palac i kažiprst za podizanje predmeta. Samo je važno pobrinuti se za to da predmeti koji se nalaze u djetetovoj okolini budu tvrdi i dovoljno veliki da ih ne može progutati.
Guranje i povlačenje predmeta	Predmeti koji bi bili korisni za ovu aktivnost su igračke koje možemo stavljati jednu u ili na drugu, lopte, igračke s kotačima, igračke koje ispuštaju interesantne i neobične zvukove i slično.
Slagalice	Ponuditi slagalice koje su jednostavne i imaju velike komade.
Bojenje	Bojicama, bojama, flomasteri djeca uče crtati i držati pribor u rukama.
Tijesto za igru	Koriste se svi mišići da bi se tijesto zgnječilo, savijalo, tiskalo i navlačilo.

Izvor: Stokes Szanton, 2000

Ako se pokreti fine motorike razvijaju u skladu s dobi djeteta, razvoj fine motorike dalje potiče razvoj govora čime se povećava i sami vokabular djeteta. Još neki od primjera aktivnosti kojima možemo potaknuti razvoj fine motorike kod djece su nošenje jajeta u žlici, ubacivanje sitnih predmeta u boce, trganje ili gužvanje papira, otvaranje i zatvaranje čepova, otkopčavanje i zakopčavanje gumbića, nizanje perlica, brisanje gumicom¹...

Osim aktivnosti za razvoj fine motorike, Stokes Szanton (2000) ističe i brojne vrste aktivnosti koje unaprjeđuju razvoj krupne motorike u zatvorenom prostoru poput:

- vrijeme provedeno na podu – potrebno je omogućiti prostor koji će djeca samovoljno moći istraživati,
- masaža i rastezanje – kako bi dijete postajalo sve više svjesnije svoga tijela, potrebno je raditi vježbe mišića za ruke i noge,
- pjesme i glazba – upotrebljavamo za poticanje svijesti o vlastitom tijelu i za vježbe mišića (pomicanje tijela u ritmu),
- igre prstima – djeca uvježbavaju pokrete prstiju i ruke,
- hvatanje i rukovanje predmetima – plastični kolutovi, mekane igračke su neki od predmeta kojima mogu uvježbavati rukovanje (osjete dodir, hvataju, drže ga i rukuju njim, prebacuju iz jedne druge u drugu, ispuštaju ga pa podižu),
- podizanje i nošenje tereta – podizanje djeteta iz sjedećeg u stojeći položaj bez ikakve prisile i požurivanja,
- puzanje – upečatljive i privlačne igračke postaviti izvan dometa djeteta te ga tako privući da dopuže do njih (ulažu napor tijekom kojeg su moguće frustracije),
- penjanje – niski tobogani, penjalice s dvije ili tri široke stepenice,
- hodanje – igračkama na povlačenje ili guranje djeca vježbaju ravnotežu i mobilnost,
- lopte – kotrljanje lopte naprijed-nazad, korištenjem lopte uče o predviđanju brzine i smjera predmeta,
- podizanje, nošenje i slaganje kocaka – razvija se koordinacija, uče o ravnoteži, potiče se kreativnost i maštovitost.

¹ <https://vrtic-milanasachsa.zagreb.hr/default.aspx?id=416> pristupljeno: 23.7.2023.

Bez obzira na aktivnosti u zatvorenom prostoru gdje djeca razvijaju finu i krupnu motoriku, isto tako su važne i aktivnosti na zraku. Tijekom boravka u prirodi djeca, također, mogu razvijati obje vrste motorike. Na primjer, krupnu motoriku dijete će upotrijebiti kada se bude sagnulo i ispravilo da ubere cvijeće, a finom motorikom će uvježbavati ravnotežu dok se bude saginjalo po to isto cvijeće (Stokes Szanton, 2000). Provodeći vrijeme na zraku, djeca istražuju okolinu, susreću se s različitim predmetima ovisno o godišnjem dobu o kojem se radi. Na primjer, u proljeće možemo skupljati lišće, cvijeće, pomoću lopatice možemo grabljati i kopati po pijesku...

1.3. Spoznajni razvoj

Već od samog rođenja djeca konstantno uče o predmetima s pomoću svojih osjetila vida, sluha i opipa. Oni ih istražuju (oblik i sastav), pomjeraju i eksperimentiraju. Nenadić (2002) navodi da će jednogodišnje dijete vrlo vjerojatno kada se prvi put susretne s nekim predmetom prvog ga staviti u usta, lupati s njime o stol, okretati ga da ga promotri sa svih strana, baciti ga... Neki početak cjelokupnog pojmovnog razvoja djeteta se smatra istraživanje predmeta.

Djeca od šest mjeseci uče da su predmeti stalni i stvarni iako smo ih stavili na neko drugo mjesto, da oni nisu nestali ako se ne nalaze u našem vidokrugu, oponašaju izraze lica osoba (Stokes Szanton, 2000).

Pod spoznajni razvoj spada učenje (Nenadić, 2002):

1. odnosa među predmetima (npr. razvrstavanje predmeta prema težini, veličini);
2. uzročnosti (npr. kada beba leži u krevetiću i nogama nagonski udara po visećim igračka primjećuje njihovo ljuljanje i zvuk; kada prestane udarati nogama zvuk prestane te ponovo lupa nogama te tada kažemo da dijete to radi s namjerom, klikanje prekidača, odmotavanje toalet papira),
3. sposobnost apstraktnog mišljenja (konzervacija, razumijevanje pojmova i permentalnost objekta).

Konzervacija je pojam koji u ovom slučaju označava da količina ostaje ista iako se promijeni oblik. To možemo primijetiti na *Slici 1*. Ispred djeteta smo stavili dvije iste čaše vode s istom količinom vode. Iz jedne niže, široke čaše smo prelili vodu u čašu

koja je višlja i uža. Kada bi pitali dijete u kojoj čaši ima više vode ono bi odgovorilo u visokoj i uskoj. Djeca će ovim pojmom ovladati nakon treće godine.

Slika 1. Konzervacija (preuzeto:

<https://repositorij.unipu.hr/en/islandora/object/unipu%3A3540/datastream/PDF/view>)

Pod razumijevanje pojmova spada da malo dijete koje s slabim razumijevanjem će u početku kada vidi jednog psa za svakog idućeg kojeg bude vidjelo misliti da je to taj pas kojeg je ono već vidjelo, dok je permentalnost sposobnost djeteta da si stvori predodžbu nekog predmeta kojeg trenutno ne vidi i pokušava ga pronaći.

Aktivnosti za poticanje spoznajnog razvoja:

- manipuliranje posuđem, presipavanje, umetaljke jesenski plodovi, bočice u boji, šušlave bočice (npr. riža, kukuruz), igra lutkama²;
- igra s plastičnim kockama, igra s pijeskom i vodom, pribor za likovni odgoj, glazbeni instrumenti poput zvečki, bubnjeva, sadnja u vrtu, kuhanje, umetaljka (Slika 2.) (Stokes Szanton, 2000).

Slika 2. Umetaljka (preuzeto: <http://www.dv-smilje.hr/aktivnosti-jaslice/>)

² <https://vrtic-markusevec.zagreb.hr/default.aspx?id=174> pristupljeno: 27.7.2023.

Pomoću umetaljki (*Slika 2.*) djeca razvijaju vizualnu percepciju (uče razlikovati boje i oblike), razvijaju logičko zaključivanje do kojeg dolaze uslijed brojnih pokušaja i pogrešaka te razvijaju pažnju i koncentraciju.

Od dvanaestog mjeseca djetetovog života pa do treće godine djeteta bi trebalo steći osobnosti spoznajnog razvoja kao što su detaljnije upoznavanje predmeta, susreće se s metodom pokušaja i pogrešaka, ustrajava u traženju željene igračke, shvaća da svaki predmet ima svoje ime, shvaća suprotnosti (toplo-hladno, veliko-malo), spominje stvari iako mu ta stvar nije u vidokrugu, priča o događajima iz prošlosti, razlikuje boje, ali ih ne zna imenovati (Nenadić, 2002)...

1.4. Razvoj govora i komunikacije

Došen-Dobud (2004:105) definira govor kao „siguran pokazatelj činjenice da je djeteta postalo djelatno biće koje razlikuje sebe od svega ostalog oko sebe. Ono usvaja jezik svoga okruženja, svoga neposrednog svijeta i to baš uz njegovu pomoć. Djetetu je potrebno da čuje i vidi govor koji mu je upućen, ali mu je nužna i izvjesnost da je i njegov govor evidentiran, shvaćen i prihvaćen. Time dobiva i informaciju da je i ono samo prihvaćeno“. On se razvija spontano koji se svakim danom sve više proširuje, a s njim se istovremenom razvija i sposobnost apstraktnog mišljenja (Nenadić, 2002).

Govor je jedan od načina sporazumijevanja među ljudima pomoću kojeg možemo izraziti svoje želje, osjećaje, misli i stavove, ali i oblikovati sebe kao čovjeka. Prema Jovančeviću (2009) sporazumjeti se možemo pokretom, plačem, pogledom, dodiranjem, slikom, glazbom, mirisom, dok Čuturić (2008) navodi još i izražavanje misli i osjećaja u zvučnim i vizualnim simbolima. No, govor započinje prvim plačem novorođenčeta odmah pri samom porodu.

„Govor se oblikuje i razvija djelovanjem okoline i učenja. Djelovanje okoline je jače, ne samo riječju nego i srdačnošću, ljubavlju, toplinom u kojoj djeteta raste. Učenje je u prvom redu način kojim mu govorimo i riječima objašnjavamo različita djelovanja i ponašanja“ (Cohen-Solal, 1983:213).

Prije nego li se djeteta rodilo, govor se već počeo razvijati. To možemo uočiti po tome što tek rođeno djeteta razlikuje glasove bliskih osoba od glasova nepoznatih ljudi (Stokes Szanton, 2000). U samim počecima djeca će komunicirati pomoću plača,

gukanjem, mnogobrojnim izrazima lica, zatim izgovaraju jednu riječ, pa na tu jednu nadovezuju još jednu i tako sve dok ne prenesu cijelu zamisao. Na primjer, upotrebljava riječ *Mlijeko*, pa *Još mlijeka*, pa *Toni želi mlijeka* i tako dalje. Faza u kojoj djeca upotrebljavaju iskaz od jedne riječi nazivamo holofraza (riječi-rečenice) (Došen-Dobud, 2004:86).

Autorica Šego također navodi da je plač nakon rođenja „prva djetetova vokalna komunikacija“. Zatim se pojavljuju osmijesi i gukanje, a osnovni cilj djetetove komunikacije je da iskaže svoje osjećaje, privuče pažnju na sebe i izgradi društvene odnose s obitelji i okolinom (Šego, 2009).

Dijete, još dok je u majčinoj utrobi, na zvučne podražaje reagira naglim pokretima. Prva komunikacija između roditelja i novorođenčeta je izmjena emocija (Sheridan, 1998). Rođenjem roditelji u prvim mjesecima mogu primijetiti brojne reakcije kao što su pokret ruku i nogu, žmirkanje, odskok, okretanje prema zvuku bilo to očima ili glavom, buđenje, promjena spontanosti aktivnosti, grimase, prestanak sisanja i slično (Čturić, 1993).

U dobi od dva mjeseca do trećeg mjeseca dijete započinje razdoblje gukanja, ponavlja zvukove i osmjehuje se kada čuje zvukove. Od četvrtog mjeseca sve više mu postaju zanimljivije vokalne igre te počinje faza usvajanja prvih jezičnih elemenata, a to su ritam i intonacija. U slučaju oštećenja sluha ta pojava faze neće se usvojiti. Početkom sedmog mjeseca dijete reagira na zvukove iz okoline i odgovara na njih ispuštanjem svojih zvukova, guguće, glasom izražava emocije i podiže pogled kada netko izgovori njegovo ime (Oz i Roizen, 2014). Tijekom razdoblja gukanja dijete se u samim početcima glasa samoglasnicima, potom suglasnicima i slogovima (Čturić, 2008). Cohen-Solal (1983) navodi da je djetetu potrebno dugo ponavljane slogova (npr. *ma-ma*) kako bi ono moglo jednog dana obratiti se svojim roditeljima s *mama* ili *tata* prepoznavši ih po njihovom glasu i tonu. Dijete će slušajući glasove osoba koje mu pričaju ovladati materinim jezikom bez obzira što za njega te iste riječi nemaju značaj već obilježavaju neki predmet.

Oz i Roizen (2014) navode da dijete s dvanaest mjeseci razumije značenje riječi *NE*, reagira na jednostavne verbalne zahtjeve, govori riječi *mama* i *tata* (imenovanje), koristi imenice, guguće različitim tonovima i pokušava oponašati riječi te pokazuje prema predmetima koje želi, dok Nenadić (2002) ističe da djeca razumiju puno više

riječi nego što ih mogu izgovoriti, sluša pjevanje, oponaša zvukove iz okoline, sebe naziva imenom.

U dobi od osamnaest mjeseci dijete koristi sve veći broj riječi te se taj broj riječi proširuje na desetak do dvadesetak riječi (Oz, Roizen, 2014). Ono koristi jednostavne riječi, odaziva se na vlastito ime, pokazuje dijelove tijela kada ga netko pita da pokaže gdje se nalazi taj dio na tijelu, riječima traži jesti i piti, počinje koncipirati pitanja (Nenadić, 2002).

Dalje, slijedi faza u kojoj dijete s dvije godine prepoznaje imena ljudi i predmeta, proširuje svoj rječnik koji obuhvaća oko pedesetak riječi, ponavlja riječi, izgovara fraze i rečenice od dvije riječi, izvršava više uputa uzastopno. Jovančević (2009) navodi da se dijete u toj dobi počinje koristiti zamjenicama, a u trećoj godini upotrebljava glagole i pridjeve. U tom razdoblju dijete razumije većinu rečenica, prepoznaje predmete koje rabi svakodnevno, zna reći svoje ime i dob te može složiti rečenicu od tri-četiri riječi, voli ponavljanje istih priča, pokazuje i imenuje dijelove tijela, imenuje vlastiti crtež, voli razgovarati telefonom, razgovara samo sa sobom ili s lutkama, spremno je ispričati neku priču bez oslonca.

Stokes Szanton (2000) navodi strategije koje potiču razvoj govora:

1. Govorite sporo i jasno:
 - za obradu i otkrivanje novih riječi koje je dijete čulo prilikom razgovora potrebno je dati mu malo vremena kako bi sve to procesuiralo.
2. Govorite naizmjenice:
 - na početku „govore“ izrazima lica i djeca i roditelji ili odgojitelji, a kasnije počinje faza gukanja, tepanja i korištenja žargona;
 - tijekom razgovora s djetetom potrebno je ostaviti razdoblje „tišine“ kako bi djetetu dali priliku da nam na neki način da povratnu informaciju.
3. Paralelni govor i imenovanje predmeta:
 - na glas imenujemo djetetovo ponašanje i radnje učeći dijete novim riječima kako bi obogatili svoj rječnik;
 - promatrajući dijete opažamo njegove interese te na spontani način upotrebljavamo paralelni govor;
 - pokušavajući što brže naučiti dijete nove riječi možemo izazvati samo kontra efekt (frustracije).

4. Širenje govora:
 - proširivanje jedne ili dvije riječi u rečenicu (npr. Dijete je reklo: Lopta, a roditelji ili odgojitelji koji se tada nalaze u djetetovom okruženju mogu reći npr. Tamo je crvena lopta).
5. Objašnjavanje:
 - sve što radimo, radimo s razlogom te obavljajući bilo koju radnju dijete bismo trebali uputili u to i objasniti mu zbog čega nešto radimo kako bi dijete shvatilo naše postupke.
6. Pitanja otvorenog tipa:
 - potiču mnoštvo raznolikih odgovora;
 - potiču djecu na razmišljanje o sebi kao individui;
 - potiče se razvijanje govora, međusobna komunikacija djeteta s društvom.
7. Podupiranje:
 - ukoliko je dijete tokom igre pasivni sudionik, odgojiteljica će u jaslicama pomoću brojnih kreativnih jezičnih igri kao što su npr. igre s brojalicama pokušati potaknuti i ohrabriti dijete da postane aktivni sudionik igre;
 - kroz igru odgojiteljice potiču djecu na razvoj govornih kompetencija kao npr. odgojiteljica kaže: Vidim veelikog čupavog... i dijete doda riječ koja nedostaje Psa.
8. Upotreba govora u svakodnevnim rutinama:
 - potiče se imenovanje standardnih predmeta, npr. stol, žlica...;
 - izbjegavati korištenje općenitih izraza primjenjivanje preciznih.

Osim Stokes Szanton, Jovančević (2009), također, ističe načine poticanja razvoja govora, a to su uklanjanje pozadinske buke (npr. TV) radi usmjerenja pažnje na govor, korištenje zvučnih igračaka, oponašanje smijeha i izraza djeteta, oponašanje glasanja životinja (npr. pas – vau-vau), upotreba gesti (npr. mahanje uz pozdrav), čitanje knjiga (bez čitanja cijelog teksta koji je napisan, opisivanje slika koje uočavamo, čvrste ilustrirane knjige s malo detalja), u razgovoru s djetetom koristiti jednostavan i jasan govor, postavljati mu pitanja s odgovorima da-ne, zatim proširiti mogućnost izbora, a samim time i rječnik, pjevati pjesme, recitirati brojalice... Došen-Dobud (2004) ističe da djeca u jaslicama nikada nisu odbijala odgojiteljičino pjevanje, sviranje na instrumentu koje ih je samo nadalje potaknulo da reagiraju na ritam pljeskanjem,

okretanjem i njihanjem tijela. Za označavanje mjesta, prve riječi prema Rade (2002) su *tu* i *tamo*.

U razvoju govora veliku ulogu imaju roditelji i odgojitelji. Oni su osobe kojima dijete najviše vjeruje jer s njima provodi najviše vremena i trebali bi im biti moralna podrška. Dijete se u samim počecima izražavalo tjelesnim dodirom, a kasnije razgovor postaje glavna veza s okolinom. Jedan od bitnijih čimbenika razvoja je djetetova potreba da pronađe sugovornika i da teži da govori. Upravo zbog toga dijete dosta često postavlja pitanja poput zašto, kako i slično kako bi nešto novo saznalo i shvatilo. Moramo biti spremni da će nas ono stalno ispitivati o svemu i svačemu te trebamo imati dosta razumijevanja i strpljenja, no u redu je nekada reći djetetu da nismo raspoloženi te da nam treba malo odmora. „Ipak, morate mu biti što više na raspolaganju. Vi ste mu majka ili otac i pripadate mu više nego što ono pripada vama. Važno je da mu posvetite što više vremena i da se potrudite da odgovorite na sva njegova pitanja“ (Cogen-Solal, 1983:239). Odgovaranjem djetetu na postavljena pitanja dijete postaje svjesno da ga uključujemo u razgovor i dobiva još veću želju da se izrazi i govori.

Naravno, postoje i poremećaji u razvoju govoru. Kada je govor nerazgovijetan, teško razumljiv, naporan, nije u skladu s dobi i nedostaje mu normalan ritam ili tijek, govor je poremećen. No, najučestaliji poremećaji koji se mogu pojaviti u govoru, glasu i jeziku javljaju se u djece predškolske dobi. Neki od njih su usporen razvoj govora, poremećaj izgovora, poremećaj glasa i mucanje. Poremećaji mogu nastati zbog oštećenja sluha, zaostajanja u intelektualnom razvoju, psihičkih i emocionalnih smetnji, cerebralnim oštećenjima (Jovančević, 2009)... Primijetimo li neki od poremećaja, potrebno je dalje se savjetovati ili posjetiti logopeda radi poboljšanja govornih sposobnosti. Zbog oštećenja sluha razvoj govor može biti usporen, a to se očituje tako što dijete ne reagira na zvučne podražaje i s šest mjeseci ne usvaja ritam i intonaciju. U trećoj godini djeca bi trebala pravilno izgovarati konsonante (p, b, t, d, k, g, m, n, f, v, h, l, j) i vokale. Mucanje se najranije može prepoznati od treće godine kada dijete počinje govoriti, a popraviti se može tokom prvih godinu i pol dana.

1.5. Socio-emocionalni razvoj

Kao i svi ljudi, dijete je socijalno biće. Ono ima potrebu komunicirati s ljudima u svojoj okolini, stvarati međusobne odnose s njima i prilagođava se okolini, nije pasivno, a između ostalog oni su ti od kojih dijete dobiva prva iskustva o socijalnom razvoju. Dijete je ovisno o društvenoj okolini jer je kao malo još nesamostalno, ono iskazuje da je ovdje na neki način (Čuturić, 2008). Osjećaj ugodu manifestirat će smiješkom, a neugodnost plačem (nakon 6.mjeseci) te na taj način se postepeno razvija emocionalna veze između okoline i djeteta. No, nakon 9.mjeseca dijete počinje kontinuirano oponašati ljude u svojoj blizini i spontano zadobiva navike okoline.

„Socijalno kompetentna mala djeca upuštaju se u zadovoljavajuće interakcije i aktivnosti s odraslim osobama i vršnjacima i kroz takve interakcije poboljšavaju vlastitu kompetenciju“ (Katz i McClellan, 2005:16). No, ako su u prve tri godine djetetova života smanjena socijalna iskustva iz pojedinih razloga (npr. odsutnost majke), pojavljuju se poremećaji i smetnje u ponašanju djeteta. U toj dobi one se odražavaju na poremećaje u razvoju govora, emocija i društvenosti (Čuturić, 2008).

Uz dosada sve nabrojene i obrađene faze razvoja djeteta izrazito je važan i emocionalni razvoj.

Starc i sur. (2004) navode šest temeljnih emocija djeteta: veselje, tuga, srdžba, strah, gađenje i iznenađenje. Emocionalni razvoj kod djeteta razvija se već od malih nogu te je za malu djecu karakteristično da poprilično brzo izmjenjuju reakcije. Stokes Szanton (2000:36) navodi da „ne postoje pravilni i pogrešni osjećaji.“ Postoje pozitivne i negativne emocije kojima nam dijete može dati do znanja kako se osjeća. Kada se djeca osjećaju voljeno, sigurno i zaštićeno, iskazuju sreću, povjerenje (pozitivne emocije), ali kada se pojave emocije poput nekakvog nezadovoljstva, osjećaja da se nešto loše događa moguće je potaknuti osjećaj ljutnje, tuge, straha (negativne emocije).

Ključno je naglasiti da način na koji će se roditelji ili odgojitelji u jaslicama/vrtiću ponašati prema djetetu će utjecati na dijete tako da će taj način ili unaprijediti ili spriječiti emocionalni razvoj.

Jovančević i sur. (2009) tvrde da se sposobnost doživljavanja osjećaja kod djeteta pojavljuje od rođenja te u slučaju da se ne potiču na vrijeme, da otac i majka ili okolina

ne reagiraju na osjećaje djeteta, da ih ne uvažavaju i ne odgovaraju na njih, ne imenuju i ne podržavaju dijete u pristojnom izražavanju osjećaja, vrlo vjerojatno je da će dijete naučiti skrivati, negirati, potisnuti i „odustati“ od pojedinih osjećaja. Upravo je to još jedan od razloga zašto kažemo da su prve tri godine djetetova života najvažnije.

Dijete od dojenačke dobi do treće godine prolazi kroz dvije emocionalne faze, a to su razvijanje povjerenja i razvijanje autonomije. Ukoliko dijete ne razvije osjećaj povjerenja i sigurnosti, ta nesigurnost dovodi do nedostatka povjerenja koje će kasnije puno teže steći (Nenadić, 2002). Uloga odgojitelja i roditelja ovdje je da omoguće djetetu iskustva koje će mu pomoći pri razvijanju povjerenja u ljude oko sebe i razvijanju samopouzdanja. Nakon što su djeca razvila čvrst osjećaj povjerenja, sve više teže većem razvoju samostalnosti i to počinje tamo negdje u drugoj godini života. Iako znaju da se mogu osloniti na pomoć okoline, autonomna djeca će težiti k tome da učine za sebe sve što mogu sami.

Prema autorima Starc i sur. (2004) imamo sljedeću podjelu socio-emocionalnog razvoja djeteta po razvojnim razdobljima:

- do 3 mjeseca – već s tri do četiri tjedna dijete reagira na ljude i pojavljuje se socijalni osmijeh, razlikuje emocije na licima, nekoliko dana nakon rođenja izražava privrženost prema majci, s dva mjeseca pozitivno reagira na svakog čovjeka kojeg vidi, vokalizira na svoj odraz u zrcalu, ali nije sposobno za samoprepoznavanje;
- od 3 do 6 mjeseca – veselje izražava smijehom, sve jasnije izražavanje srdžbe, s navršenih šest mjeseci iskazuje strah prema nepoznatim osobama, pokazuje interes za odnose s drugom djece, gledaju, smiješe se i dodiruju drugu djecu;
- od 6 do 12 mjeseci – pojavljuje se separacijski strah, sramežljivost, motivirani za ovladavanjem vještine (baratanje igračkama), razvijaju se voljna ponašanja iako samoregulacije nema, tijekom prve godine kod djeteta se pojavljuje globalna empatija, točnije ponaša se kao da se ono što se događa drugima događa njemu;
- od 1 do 2 godine – iskazivanje svih emocija je izraženo (ljutnje, ljubomore, zadovoljstva i ponosa kada je nešto postiglo), i dalje je jaka privrženost za jednu ili više osoba, osjećaj nelagode, straha i napuštanja, zna svoje ime i spol, počinje prepoznavati sebe, vrednovati se i pokazuje početne predodžbe o sebi pri kraju

druge godine, pojavljuje se negativizam (između petnaestog i dvadesetčetvrtog mjeseca), pokazuje interes za drugu djecu i odnose s njima, vidljivi oblici prosocijalnog ponašanja odnosno emocionalno reagiranje na nevolje drugog djeteta, tješjenje drugog djeteta, pomaganje u poslovima bilo to djeci ili odraslima;

- od 2 do 3 godine – brojni strahovi (kiše, mraka, grmljavine, odvajanja i sl.), potreba za prijelaznim predmetom, imitacija bliskih osoba, prihvaća kratke rastanke, prepoznaje svoj lik u ogledalu, zna svoje ime i spol, usmjerava svoje ponašanje na sličan način majčinom, interakcija između djece te dobi je kratka i usputna, sukobi s drugom djecom zbog osjećaja vlasništva igračaka i predmeta, iskazivanje empatije za osjećaje drugih, igra igre u kojima nema formalnih pravila.

Razvoj pojma o sebi vežemo za socijalni i emocionalni razvoj. Nenadić (2002) navodi da je jedan od najznačajnijih izvora samopouzdanja jasličke djece upravo snažan odnos s bliskom osobom. Vrlo je važno da se dijete u svim situacijama osjeća vrijednim i uvažavanim. Pružanjem mogućnosti djetetu da obavi nešto bez pomoći odrasle osobe, učiniti će da se osjeća nezavisnim i kompetentnije.

Stokes Szanton (2000:38) tvrdi da „dijete zna da vam je do njega stalo kad:

1. ste mu tjelesno na raspolaganju,
2. ga nježno dodirujete,
3. često očima komunicirate s njime,
4. uvijek kad možete komunicirate s njim,
5. nastojite biti u razini njegovih očiju.“

2. RODITELJSTVO

*„Roditeljstvo je vrlo važna profesija,
koju nas ne poučavaju niti vježbaju.“*

(George Bernard Shaw, irski pisac, 20.st.)

2.1. Što znači biti roditelj?

Prema Ljubetić (2007:45) „roditeljstvo je važna i zahtjevna životna uloga koja mnogim roditeljima predstavlja izazov čiji je ishod unaprijed neizvjestan. Ono je ujedno i sveobuhvatan pojam koji sadržava niz aktivnosti i vještina odraslih koji skrbe o podizanju i njezi djece, odnosno, još specifičnije, roditeljstvo uključuje vještinu i kreativnu uporabu znanja, iskustva i metoda.“

Emocionalno iskustvo koje možemo doživjeti je imati roditelje, ali i sami biti roditelji (Milanović i sur., 2014). Postati roditelj vjerojatno je jedna od najljepših stvari koja vam se može dogoditi u životu. No, biti roditelj ne znači samo stvoriti novo biće nego i voditi brigu o njemu. To je proces tijekom kojeg roditelji neprestano uče, stječu unutrašnje zadovoljstvo, ali i društveno priznanje. Kao djeca, zasigurno smo se svi igrali uloga u kojima je neko dijete bilo mama, tata ... Bez obzira koliko se mi pripremali za tu vrstu odgovornosti, roditelji se nikada neće osjećati dovoljno spremno za tu ulogu. S početka će se osjećati uplašenima i nesigurnima, ali to s vremenom sve prođe kada se dijete privikne na roditelja i roditelj na njega.

Savršen recept za podizanje djece ne postoji. Svako dijete je posebno na svoj način i razlikuje se od ostale djece. Neke od potreba koja imaju sva djecu i nešto što im je zajedničko bez obzira na dob, spol i rod je potreba za ljubavlju, zaštitom, pažnjom, toplinom, čistoćom, hranom i da ih se prihvati onakvima kakvi oni jesu zapravo (Čuturić, 1993).

Kao što nema savršenog djeteta, tako nema ni savršenog roditelja. Pogriješit ćemo mnogo puta u nekim situacijama i to je u redu. U redu je i ne znati odgovor na sve, te potražiti pomoć rodbine, prijatelja... Kritiziranje i uspoređivanje s drugima je oduvijek postojalo i postojat će, stoga ne trebamo dopustiti da to uzrokuje nesigurnost i zabunu u nama samima. Svako dijete ima drugačiji ritam rasta i razvoja te neće svako dijete

raditi iste stvari u istoj dobi kao neko drugo dijete. Jovančević (2009) navodi da je od svega najbitnija toplina emocionalnog odnosa unutar obitelji. Ona je ta koja će oblikovati osobinu djeteta, koja će utjecati na njegov daljnji razvoj, na odnos prema roditeljima, okolini, ali i na njihov odnos prema njihov djeci jednoga dana.

Važno je da promatramo svoje dijete jer ga na taj način upoznajemo i trebamo ga voljeti i prihvatiti baš onakvo kakvo je. Naravno, trebaju postojati neka pravila u odgoju, ali ta pravila ne smiju služiti roditeljima da djeluju na djecu i čine ih onakvim osobama kakvim bi oni željeli da budu (Čuturić, 1993). Zbog toga, roditelj treba biti onaj „koji ga voli, ali i vodi, koji jasno pokazuje da je on „glavni“ u tom odnosu, onaj koji odlučuje i preuzima odgovornost za dijete, kao što i dijete preuzima odgovornost za zadatke kojima je doraslo.“ Jovančević (2009:22).

Pojam „roditeljstvo“ možemo gledati kao jednu cjelinu, no možemo govoriti i o njemu kao pojedinačnom pojmu, odnosno, o majčinstvu ili očinstvu. Ono nije lako jer su partneri prije svega bili usredotočeni jedno na drugo, a rođenjem djeteta većina partnera odvaja se od svojih roditelja i pripremaju se na zajednički život s djetetom. Svaki novi i bitan događaj u našim životima koliko je sretan toliko je i stresan pa tako i ovaj. Rođenjem djeteta i roditelji i dijete se prilagođavaju na novostečenu situaciju (Ljubetić, 2007). Također, to je proces koji je vrlo zahtjevan i iziskuje da roditelji rastu i sazrijevaju, nenasilnim putem rješavaju probleme, stalno uče nove vještine kako voditi i pregovarati.

2.2. Dimenzije i stilovi roditeljstva

Pod dimenzije i stilove roditeljstva podrazumijeva se podjela na više načina koji utječu na kvalitetu djetetovog odrastanja. Dimenziju roditeljstva dijelimo na roditeljsku toplinu i roditeljski nadzor (Milanović i sur., 2014.). Roditeljska toplina rasprostire se od ljubavi, ohrabrivanja i podrške roditelja koju omogućavaju djeci pa sve do odbacivanja, neprijateljstva i postidivanja, a roditeljski nadzor od discipline, nadzora i kontroliranja djetetovih postupaka i osjećaja do neuključenosti, zanemarivanja djeteta bilo to u psihičkom ili fizičkom prostoru i „neviđenog djeteta“. Stilove roditeljstva dijelimo na autoritativni, autoritarni, popustljivi i ravnodušni/nezainteresirani (*Tablica 2*).

Tablica 2. *Opći stilovi roditeljstva*

Dimenzije roditeljstva	Opći stilovi roditeljstva			
	Autoritativni	Autoritarni	Popustljivi	Ravnodušni
Toplina	+	-	+	-
Nadzor	+	+	-	-

Izvor: Milanović i sur., 2014:36

Autoritativni roditelji – zahtjevi i očekivanja roditelja su adekvatni s obzirom na djetetovu dob i sposobnosti ili su malo iznad onoga što dijete može, djeci postavljaju jasne granice, unaprijed procjenjuju okolinu u kojoj se dijete nalazi, no prema djetetu su vrlo brižni i empatični, brinu o djetetovim osjećajima, ispituju ga za mišljenje i objašnjavaju svoje odluke. Postoje dvije vrste kontrole, a to su ponašajna i psihološka. Milanović i sur. (2014) tvrde da roditelji ne pokušavaju kontrolirati i korigirati djetetovo psihološko stanje već nepoželjno ponašanje čija se kontrola temelji na postavljanju granicu i pravilima ponašanja. Ukazujući djeci svoju roditeljsku toplinu i poštovanje ostvarujemo i poboljšavamo bolju interakciju s njima, ali i samim time i roditelji razvijaju osobnu roditeljsku odgovornost i osobni jezik. Djeca takvih roditelja su sigurnija u sebe, samopouzdanija, imaju visoku samokontrolu, spremni su prihvatiti bilo kakav rizik i imaju veliku potrebu za postignućima.

Autoritarni roditelji – zahtjevi su i strogi, ne vode puno računa o tome da pruže djetetu potrebnu roditeljsku toplinu i ne zanima ih kako se dijete osjeća ili što misli, ne objašnjavaju svoje odluke. Disciplinu pokušavaju provesti pomoću kazni i prijetnji, poštovanja autoriteta i tradicije (Milanović i sur., 2014). Takav način odgoja utječe na djecu da su ili agresivna i iskazuju probleme u ponašanju ili su nesigurna i povučena, nezadovoljna, brzo se razljute i hirovita su. Nisu uspješna u rješavanju problema zbog toga što se brinu kako udovoljiti roditeljima. Npr., za emocionalni razvoj inteligencije djeteta najbolji je autoritativan odgoj (Jovančević i sur., 2009). Tu postoje jasne uloge roditelja i djeteta, mora se znati tko koga sluša, koja je odgovornost djeteta te zna se što i o čemu odlučuju roditelji. Bolje je biti strog, ali dosljedan nego preblag.

Popustljivi roditelji – emocionalno senzitivni i puni ljubavi prema djetetu, ohrabruju i prihvaćaju svoje dijete, no ne postavljaju mnogo ograničenja. Kako bi se dijete

osjećalo sigurno, potrebno mu je dati i neki red (strukturu i osjećaj predvidljivosti), no oni to ne čine (Milanović i sur., 2014). Djeca odgojena tim stilom roditeljstva su nesigurna, neodgovorna, ne reagiraju zrelo imaju slabu samokontrolu te znaju postati agresivna ako ne dobiju ono što žele.

Ravnodušni/nezainteresirani roditelji – djetetu pridaju malo pažnje, nježnosti, brige, suosjećanja i zanimanja, a regulacija ograničenja su, također, mala. Ne zanima ih što dijete radi, kako provodi vrijeme kada nisu u njihovoj prisutnosti, izbjegavaju ga u svakoj mogućnoj situaciji bilo to da je čuti ili vidjeti te su zaokupljeni sami sobom i vode računa samo o sebi. Djeca tih roditelja su promjenjiva raspoloženja, loš im je socijalni razvoj (poneki upadnu u „loše društvo“ jer su skloniji alkoholu, drogi i slično). Kako roditelje nije briga za dijete i nisu mu tijekom odrastanja postavljali jasne granice i vodili računa o njemu, to dijete nema kontrolu nad svojim ponašanjem, ne zna razlikovati što je dobro, a što loše za njega (Milanović i sur., 2014).

2.3. Utjecaj majke i oca na dječji razvoj

Jedna od najvažnijih uloga majke je oblikovati i formirati dijete, a polazna točka odnosa majke s djetetom je način na koji je majka prihvatila dijete, koliku ima želju za majčinstvom, te dobrotu i mirnoću koju je posjedovala uslijed porođaja. Kako Cohen-Solal (1983) tvrdi majka je ta koja većinu vremena provodi s djetetom brinući se o njemu, pričajući mu pomaže da razvije govor i reagirajući i odgovarajući mu na postavljena pitanja pomaže da dijete izgradi svoj karakter. Djetetov karakter ovisi o dva čimbenika: odnosu između majke i djeteta i o urođenom temelju ličnosti koji je nepoznat. Također, vrlo je važna i uloga oca. Prvobitna uloga oca djeteta koje se tek rodilo je da prihvaća i želi to dijete, a zatim da voli i pomaže svojoj ženi u njezinoj novoj ulozi zbog dara koji mu je dala.

„Roditelji su prvi i najznačajniji odgajatelji djeteta, prvi modeli identifikacije i imitacije, prvi uzori za učenje govora i most za uspostavljanje socijalnih kontakata sa širim okruženjem. Stoga, nije svejedno jesu li roditelji vedre naravi koji s optimizmom gledaju na život, znaju se radovati i imaju smisla za humor, ili su mrzovoljni, potišteni, pretjerano zabrinuti i šutljivi. Prvi će zasigurno privlačiti dijete i povoljno utjecati na

njegov psihički razvoj, dok će drugi vjerojatno odbijati dijete, činiti ga nepovjerljivim i u njemu izazivati strah“ (Ljubetić, 2007:63).

Kako bi obitelj funkcionirala, kao jedna zajednica koju čine roditelji i njihova djeca, potrebno je da se uspješno zadovolje sve tjelesne, emocionalne i duhovne potrebe svakog pojedinačnog člana obitelji (Ljubetić prema Karpowitz, 2007). Hoće li obitelj biti zdrava i funkcionalna ili nezdrava i disfunkcionalna ovisi o samim roditeljima. Ukoliko i majka i otac ulažu vrijeme i energiju u oblikovanje funkcionalne obitelji i utječu na obiteljski život, postavljaju prikladne granice, komunikacija im je djelotvorna, slobodno se izražavaju emocije, poštuju se privatnost, djeca iz takvim obiteljima će biti bolje spremljena na zasnivanje svoje buduće obitelji. Dok disfunkcionalna obitelj je ona koja propada, unutar koje postoji bilo kakav oblik nasilja, a djeca iz takvih obitelji su bez roditeljskog nadzora, emocionalne stabilnosti nema prema kojoj bi oni u daljnjoj budućnosti mogli temeljiti svoje obiteljske odnose. Tu se pojavljuju uz dosada sve nabrojeno još i frustracija i bijes koji uništavaju zajednicu. Prema Pećnik i Starc (2010) roditelj bi djetetu trebao pružiti potrebnu njegu i brigu, strukturu i vodstvo, omogućiti osnaživanje i uvažavanje kao individue. Brižno ponašanje roditelja djetetu predstavlja sigurnu bazu iz koje istražuje svijet. Roditelj je djetetu uzor. Bilo to da je uzor u odnošenja prema drugim osobama, primjerenom ponašanju ili izražavanju emocija. Vrlo je važno da uvažavamo dijete kao individue te mu dajemo do znanja da ga vidimo, čujemo i poštujemo. To ćemo mu iskazati na način da mu pridajemo našu pažnju i vrijeme i pokazujemo interes za svakodnevne aktivnosti. Dijete će se osjećati vrijedno kada ga roditelj sluša, kada ga pokuša razumjeti i pokaže mu da sve što mu je ono pričalo je zaista čulo i razumije kako se ono osjeća.

Proučavajući Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23 (2020) o pravima djeteta i pravnim odnosima roditelja i djeteta dolazimo do članka 84. u kojem se navodi da dijete ima pravo na skrb za život i zdravlje, na sigurnost i odgoj u obitelji, živjeti sa svojim roditeljima i ostvarivanje osobnih odnosa s roditeljima i bliskim osobama. Nadalje, možemo izdvojiti i članak 91. u kojem piše da roditeljsku skrb čine dužnosti, odgovornosti i prava roditelja u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te da su roditelji dužni ostvarivati roditeljsku skrb u skladu s djetetovim razvojnim mogućnostima i potrebama i da je se ne mogu odreći.

3. PRILAGODBA NA JASLICE

3.1. Prilagodba djeteta

Već je svima poznato da je prilagodba djece u jaslicama vrlo težak i ponekad dugotrajan proces za samu djecu, ali i roditelje. U tim jesenskim mjesecima, kada se djeca odvajaju od svojih roditelja i trebaju prilagoditi nekoj nepoznatoj i novoj okolini, dolazi do brojnih promjena u životu kako djeteta tako i roditelja. Roditelji koji nemaju mogućnost da ostave djecu kod baka i djedova primorani su upisati dijete u jaslice.

Cijeli taj proces prilagodbe kao što smo već rekli može biti zahtjevan, no sve ovisi od djeteta do djeteta. Tijekom druge godine života pojavljuje se strah od odvajanja i strah od nepoznatih osoba jer se dijete u jaslicama nalazi u nepoznatoj okolini s nepoznatim ljudima. Svako dijete će na prilagodbu reagirati drugačije ovisi o njegovoj dobi, temperamentu i prijašnjim iskustvima (Nenadić, 2002). Svoje osjećaje tijekom tog adaptacijskog razdoblja, koje najteže pada djetetu, svako dijete iskazuje osjećaje na različit način. Došen-Dobud (2004) ističe kako svako dijete prosvjeduje na svoj način protiv nepravde koja im je nanesena, a to je odvajanje od roditelja. Neki od njih su čučanje ili stajanje iza vrata, zasjeda kod prozora ne bi li možda među nekim prolaznicima ugledali u daljini roditelje, stajanje u ponekom kutu, a uz svo to protestiranje pojavljuje se naravno velika tuga, suze u očima i jecaji. Sve su to neke od stvari koje djeca rade kako bi došla da određenog cilja, a u ovoj situaciji je dolazak roditelja po njih. Odgojiteljica tada pokušava uvjeriti uplakano dijete da će njegova mama doći, da ga ona puno voli, kako mora još malo obaviti neki posao... Brzina prilagodbe ovisi o djetetovom temperamentu i načinu iskazivanju teškoće tijekom tog razdoblja (Nenadić, 2002). No, prednosti upisa djece u jaslice jest da nauče verbalno komunicirati sa svojim okruženjem, djelovanjem stječu prva znanja o svijetu koja su prilagođena njihovoj dobi i mogućnostima (Došen-Dobud, 2018).

Upravo zbog toga što je dijete vrlo osjetljivo u prvim danima prilagodbe na jaslice, ono traži i zahtjevan u tom odnosu puno ljubavi, nježnosti, strpljenja, topline i razumijevanja (Rončević, 2006). Uslijed cjelokupne prilagodbe djeteta na jaslice može doći do pojedinog odbacivanja pojedinih stvari. Npr., u fazi prilagodbe na novu sredinu dijete može imati period odbacivanja hrane iako je kod kuće imalo dobar apetit ili zbog prelaska s mliječne hrane na raznoliku jaslčku hranu može imati rjeđu stolicu. Tu još

imamo i prilagodbu na spavanje tijekom kojeg djeca misle da kada zaspu da se neće probuditi na vrijeme te da će okončati vezu s roditeljima. U vrijeme prilagodbe na jasllice djeca su tada najviše sklona infekcijama jer im je smanjen imunitet zbog stresa.

Svako dijete ima neku svoju potrebu i interes koji je potrebno ostvariti, a to je sve puno lakše ostvarivo uz pomoć odgojitelja koji se priključi u dopodnevnim satima. Uz „prijelazne predmete“, kao što su dekica, lutkica, komadić gaze, autić, djetetu je sve puno lakše savladati jer se koliko toliko osjeća povezanije s domom (Došen-Dobud, 2004). Odgojitelji u jaslicama kako bi djetetu omogućili što lakšu prilagodbu pokušavaju kreirati i nadopuniti prostor s bogatom opremom koji bi djeci pružio niz atraktivnih i zabavnih aktivnosti (Nenadić, 2002). Autorica Slunjski (2008) tvrdi da bi prostor vrtića trebao djetetu poslati poruku dobrodošlice, topline, mirnoće, opuštenosti i udobnosti, a da bi prostor bi što ugodniji djetetu trebao bi „što više nalikovati obiteljskom, jer djeca u njemu provode veliki dio svog djetinjstva“. Ukoliko se dijete negdje u dnevnoj sobi osamilo, trebamo ga strpljivo poslušati te se poigrati malo baš s njim samim. Trebamo znati i upamtiti, svaka igra s djetetom je ulaganje u njegovu humanost i budućnost (Došen-Dobud, 2018)!

Proces prilagodbe djeteta na jasllice traje sve dok ne prihvati novonastalu situaciju:

- odvajanje od roditelja;
- ostajanje u novom prostoru i prihvaćanje odgojitelja;
- usvajanje dnevnog ritma dana u jaslicama i novih pravila ponašanja;
- uključivanje u aktivnosti;
- prihvaćanje druge djece i jasllica kao mjesta gdje se sa svima dijele igračke i pažnja odraslih (Mašković i sur., 2018).

Prema Milanoviću i sur. (2014) prvim susretom odgojitelja s djetetom započinje proces građenja odnosa privrženosti. To je razdoblje kada dijete razvija povjerenje u novu važnu osobu u životu, ono ima stalni fizički kontakt s odgojiteljem koji su osigurava daljnju socijalizaciju, istraživanje okoline i pozitivne emocije.

Jezici ljubavi koje dijete može razumjeti (Champanu, 2003) jesu:

- tjelesni dodir;
- kvalitetno provedeno vrijeme;
- djela usluge/djela ljubavi;
- tjelesni dodir;
- darivanje.

3.2. Prilagodba roditelja

„Obitelj je prva zajednica u kojoj dijete zadovoljava svoje potrebe. U njoj osjeća ljubav i pripadanje, sigurnost, poštovanje, važnost. Djetetova rana iskustva određuju koliko će dijete biti sposobno davati i primati ljubav kad odraste i kako će doživljavati sebe i svijet oko sebe. Sve rečeno ponajprije ovisi o privrženosti koju dijete stekne u odnosu na roditelje ili primarne skrbnike, a koja je najvažniji zaštitni faktor razvoja djetetove osobnosti. Privrženost stečena u najranijoj dobi tako postaje odrednica emocionalnih veza tijekom cijelog života (Bowlby (1982); prema Marić i Duspara (2007)).“

Polazak u jaslice pojedinoj djeci je prvo odvajanje od roditelja. Koliko je ono teško djetetu, toliko je teško i samom roditelju. Sve se mijenja pa tako i sami ritam obitelji. Roditelji ponekad vrlo teško donose odluku da upišu dijete u jaslice jer se brinu o tome hoće li njihovo dijete imati svu potrebnu njegu i skrb, je li odgojitelj dovoljno odgovoran, je li okruženje u kojem se nalazi dijete sigurno, hoće li se dijete više povezati s odgojiteljem i razviti jače osjećaje za neku drugu osobu...To su samo neka od pitanja koja si roditelji postavljaju i koja će utjecati na roditeljske osjećaje (Stokes Szanton, 2000). Iz navedenih razloga vrlo je važno da odgojitelji od prvoga dana razvijaju partnerski odnos s roditeljima, konstantno komuniciraju i izmjenjuju informacije, usklađuju odgojne postupke i što je najbitnije razvijaju međusobno povjerenje (Nenadić, 2002).

Vrlo je važno u kojem smislu roditelji spominju djetetu jaslice i što misle o takvom obliku zbrinjavanja. Ključan čimbenik prilagodbe je upravo taj unutarnji mir ili nemir. Djeca sve osjete, iako mislimo da nije tako, i znaju nas itekako „pročitati“ i osjetiti našu sumnjičavost i nesigurnost. Često su zbog toga tužna jer su roditelji uznemireni (Mašković i sur. 2018).

3.3. Partnerstvo odgojitelja i roditelja

„Roditelji su prvi i osnovni učitelji i odgajatelji svoje djece. Zbog toga djelatnici jaslica moraju raditi zajedno s roditeljima. Roditeljima je malo dijete jedinstveni, tek pridruženi član i oni još uče o djetetovim značajkama, temperamentu, stilu, sklonostima. Jaslički program se nadograđuje na primarni odnos između obitelji i djeteta tako što roditeljima pruža trajne prilike da se osjećaju povezanim s programom i da ga doživljavaju kao vrijednu pomoć (Stokes Szanton, 2000:113).

Uoči početka polaska u jaslice bitno je da se odgojitelji i roditelji upoznaju, razmjene bitne informacije, da im je komunikacija otvorena i iskrena, da postoji uzajamno poštovanje i povjerenje. To su stvari koje čine temelj dobre suradnje odgojitelja i roditelja (Mašković i sur., 2018). Odgojitelji mogu roditelje upoznati sa svojim jasličkim programom, prehranom koju će djeca imati tijekom boravka u jaslicama, njegovom, čime će se igrati, na što će ih poticati (npr. privikavati ga da jede žlicom), ali i potaknuti ih da posjete barem jednom jaslice s djetetom prije polaska u jaslice (Nenadić, 2002). No, i roditelji tada upoznaju odgojitelje s djetetovim potrebama i osobinama, navikama, o zdravstvenom stanju, kakvu hranu voli, tko će dolaziti po dijete.

Kako bi dijete što prije prihvatilo jaslice i osjećalo se sigurno, tokom prvih dana prilagodbe ne bi smjeli postavljati zahtjeve u vezi s ponašanjem i navikama. Na vidno mjesto bi trebali staviti dječje omiljene igračke. Da bi razvili i ojačali kontakt s djetetom, pokušaji trebaju biti oprezni, nenametljivi kako ne bi izazvali strah (Nenadić, 2002). Bilo bi dobro kada bi roditelji neko vrijeme boravili s djetetom u grupi. Dijete bi se tada osjećalo slobodnije za istraživanje i upoznavanje okoline, no s vremenom kada uočimo da mu okolina više nije toliko strano roditelji bi trebali ostajati sve kraće. Dok Mašković i sur. (2018) ne preporučuju dolazak roditelja u jasličkim skupinama jer djeca tada još nisu svjesna da roditelji ne mogu ići u vrtić svaki dan (tek tamo u starijoj dobi).

Ako komunikacija između odgojitelja i roditelja nije otvorena, ako odgojitelji imaju jedna pravila kojih se pridržavaju u jaslicama, a roditelja kod kuće druga kod djeteta će izazvati zbunjenost te sve što čine i rade bit će manje učinkovito. Zbog toga je važno da održavamo roditeljske i individualne sastanke, imamo kutić za roditelje koji pruža informacije o dnevnom ritmu grupe, o tjednom jelovniku, o proslavama. Smisao roditeljskih sastanaka je „pomoći roditeljima da se razvijaju u svojoj roditeljskoj ulozi“ (Nenadić, 2002:42). Tu imamo još i kreativne radionice koje možemo održavati kako

bismo proveli zajedničko druženje roditelja, djece i odgojitelja, druženja koja mogu biti u vrtiću i izvan njega, tematske radionice gdje bi roditelji mogli iznijeti svoju brigu i stavove, koristiti zajedničku grupu na telefonu, provesti evaluaciju i anketu među roditeljima kako bismo čuli njihova mišljenja (Mašković i sur., 2018).

4. VAŽNOST ODGOJITELJA U DJEČJOJ IGRI

Dijete razne probleme tijekom igre rješava na individualan, osobit i jedinstven način. Ono pokušava shvatiti što se događa oko njega te se u svakoj situaciji drugačije se ponaša i reagira (Šagud, 2002). Upravo zbog toga, Ljubetić (2009) prema Moylettu navodi da je jedna od uloga odgojitelja u zajednici i promatrati svijet očima djece i njihovih roditelja kako bi ih sam odgojitelj mogao podržati, razumjeti i pripomogli razvoju njihova učenja.

4.1. Odnos odgojitelja u igri

Tijekom istraživanja Wood, McMahona i Cranstouna (1980) dokazali su da se odgojitelji ponekad uključe u igru s djecom. Razlog toga je da odgojitelji smatraju da je njihova uloga omogućiti djetetu sve što mu je potrebno za igru, a da ostatak daljnjeg razvoja igre treba prepustiti djetetu kako bi potaknuli maštu i kreativnost (Šagud, 2002).

Odgojitelju se, za vrijeme ili u igri djecom, nude četiri mogućnosti temeljeno na praćenju odnosa u institucionalnim uvjetima kakav može biti:

- paralelni suigrač – igra se u isto vrijeme kako bi iskoristio mogućnost upotrebe sredstava za igru, ali nije u direktnoj interakciji s djecom;
- suigrač – nalazi se s djetetom u igri i planira s djetetom aktivnosti (može i s više djece), ali još uz to na neizravan način daje prijedloge i tako sugerira pravac igre sa slaganjem djeteta;
- tutor – na ovoj poziciji odgojitelj ima dominantnu ulogu i zbog nje određuje pravac i način igre, izravno usmjerava, ali ih također i podučava;
- predstavnik realnosti – tijekom igre naglašava te uči na koji način igru rekonstruirati u stvarnost (Šagud, 2002).

Za razvoj igre vrlo je važno uspostaviti kvalitetnu interakciju s djetetom jer odgojitelji su osobe koje, također, sudjeluju u igri i na spontani način vode dijete kroz igru. No, ako je odgojitelj nedovoljno zainteresiran, rijetko stupa u interakciju s djetetom, ako je sredina u kojoj se dijete nalazi nedovoljno poticajno i nema međusobnog ohrabivanja i zajedničkih igri, to sve ima negativne posljedice na daljnju dječju igru.

„Uspješan odgojitelj u jaslicama usvaja i proširuje ono što djeca nagoni čine, proširuje njihove interese, ne ograničava i ne zabranjuje neprekidno, istovremeno postavljajući čvrste i primjerene granice ponašanja. Nije mu primarno „poučavanje“ djece, nego sudjelovanje u njihovoj radosti otkrivanja“ (Nenadić, 2002:24). Milanović i sur. (2014) navode da odgojitelj treba poticati djecu na samostalno istraživanje okoline kako bi razvilo osjećaj nezavisnosti, samostalnosti i samokontrole. Iako je ovo primarna uloga roditelja i odgojitelji su dužni poticati djecu na daljnji razvoj i upućivati roditelje na njih. Prema Došen-Dobud (2005) neki od prvih faktora partnerstva odgojitelja s djetetom jest da odgojitelj vidi svako dijete na pravi način, divi se inovativnim ostvarenjima, iskazuje suosjećanje s obzirom na situaciju, oduševljava se i raduje zajedno s njim.

Poželjna ponašanja odgojitelja tijekom dječje igre (Šagud, 2002):

- elaborira dječju igru,
- potiče samostalnost i pohvaljuje dijete,
- vrednuje djetetovu aktivnost,
- daje točne informacije i pravila igre,
- omogućava djeci korištenje nekih novih sredstava...

Nepoželjna ponašanja odgojitelja tijekom dječje igre (Šagud, 2002):

- određuje temu igre i djetetovu radnju,
- ne slaže se s djetetovom idejom,
- kritizira,
- obavlja zadatak koji je bio namijenjen da ga dijete napravi...

Tijekom igre dijete se razvija, a jedan od izazova su one aktivnosti u kojima dijete može individualno napredovati i samostalno doći do rješenja problema. Često djecu podcjenjujemo i smatramo da dosta stvari ne mogu napraviti, ali bez obzira na naše uvjerenje djeca su puno spretnija nego što mislimo. Zato je vrlo važno da potičemo djecu na samostalno rješavanje problema, pospremanje predmeta koja su koristila za vrijeme igre na odgovarajuće mjesto i slično. Ukoliko, odgojitelj negoduje i stalno kritizira dijete i djetetove postupke neće ništa drugo postići osim što će kod djeteta pobuditi osjećaj manje vrijednosti i vlastite sposobnosti. Miljak (2009) navodi da ukoliko je djetetu omogućeno da ono slobodno istražuje prostor u kojem se nalazi,

koje bi trebalo biti pedagoški pripremljeno za učenje, poticajno i raznoliko te kada odrasle osobe ne bi bila previše zaštitnički nego bi imala povjerenja, upravo tada bi postignuća djece bila nepredvidljiva.

4.2. Uloga odgojitelja

Prema riječima autorice Nenadić (2002) uloga odgojitelja u jaslicama je da promatra što dijete pokušava i ako mu je potrebna podrška da uspije u onome što je naumio osigurava mu je, dozvoljava djeci da rade one aktivnosti za koje su sposobni i podupire ih u naporu da ovladaju određenom vještinom, pomaže im u stvarima koje ih frustriraju. Miljak (1996:47) navodi da je uloga odgojitelja „više usmjerena na organizaciju sredine, izbor materijala, sredstava i prijedloga aktivnosti koje će poticati djecu na razmišljanje, na rješavanje problema, na stjecanje novih znanja a ne na izravno poučavanje“. U Kurikulumu za jaslice (2000) navodi se da se kvalitetan program skrbi o djeci temelji upravo na promatranju djece. Promatranje će nam pomoći pri sakupljanju informaciju i podataka koje kasnije možemo podijeliti s drugim odgojiteljima, roditeljima te koje će pomoći samim odgojiteljima kako bi na što bolji način prilagodili aktivnosti i zadovoljili djetetove potrebe. Djeca obožavaju ponavljati novostečene vještine i aktivno sudjeluju u njima. Uče ovisno o tome koje smo mu izvore spoznavanja ponudili i pripremili u okruženju (Miljak, 2009).

Najveći izazov rada odgojitelja s djecom je pomoći im u komunikaciji s drugom djecom, u izlaženju na kraj s njihovim trenutačnim frustracijama i odgađanju ugone (Nenadić, 2002). Rad u jaslicama zahtjeva i fleksibilnost odgojitelja odnosno trebamo dopustiti djeci da nas vode iako smo isplanirali shemu aktivnosti. Ukoliko djeca uživaju u nekim aktivnostima, odgojitelj slobodno može odgoditi planiranu aktivnost za neki drugi dan te dopustiti djeci da rade ono čemu se raduju, no vrlo je važno postaviti i granice kojih ćemo se ustrajno pridržavati, a to se odnosi na sigurnost djece koja je najvažnija. Milanović i sur. (2014). tvrde da je kontrola dobra kada želimo da dijete usvoji i izvježba samozaštitna ponašanja, da stekne pojedine životno važne vještine i navike te da će dijete prihvatiti kontrolu ukoliko ona nije ograničavajuća. Na putu do razvoja samokontrole koja je glavna prekretnica odrastanja, dijete će doći kada mu kontrola zadovolji potrebu za sigurnošću i pripadanjem, a odgojiteljeve riječi postanu dio djetetovog „unutrašnjeg govora“.

ZAKLJUČAK

Razvoj djeteta u prve tri godine života smatra se najvažnijem razdobljem. Prve godine života utječu na to koliko će djeca biti uspješna u životu. Osobito su važne jer se dijete tada najviše razvija, a to možemo pratiti po svakoj od razvojnim zadaćama koje smo podijelili u četiri skupine. To su tjelesni i psihomotorički razvoj, spoznajni razvoj, razvoj govora i komunikacije te socio-emocionalni razvoj.

Tijekom cjelokupnog razvoja vrlo je bitno poticati i ohrabljivati djecu na njega, na samostalno istraživanje, na igru kroz koju će djeca na spontani način učiti i koja je glavna dječja aktivnost. Zbog toga se kaže da je dječja spontanost preduvjet kreativnosti.

Iako se odmalena roditelji pripremaju na njihovu ulogu, nikada nećemo biti spremni. U strahu da ćemo donijeti ponekad i krivu odluku koja će na ovaj ili onaj način utjecati na dijete, trebamo znati da je u redu pogriješiti jer savršen recept za roditeljstvo ne postoji. Najvažnije je da dijete osjeća našu ljubav, nježnost, brigu, a ono će dalje razvijati osjećaj povjerenja, sigurnosti, samopouzdanje... Trebamo zapamtiti: roditelj će uvijek biti djetetov uzor!

No, doći će vrijeme kada će se roditelj morati odvojiti od djeteta kada će s njime provoditi manje vremena nego inače. Jedan od razloga je upis u jaslice koji može biti jako težak. Koliko je ta prilagodba teška roditeljima i odgojiteljima, još teža je samom djetetu. Zato bismo se trebali potruditi da ju što više olakšamo, a pri tome će u velikoj mjeri pomoći partnerstvo odgojitelja i roditelja. Otvorena i iskrena komunikacija je ključ svega, a svaka igra s djetetom je ulaganje u njegovu humanost i budućnost.

POPIS LITERATURE

1. C. Oz, M. i F. Roizen, M. (2014). *Vaše dijete od prvog plača do polaska u školu: vodič za roditelje*. Zagreb: V.B.Z..
2. Cogen-Solal, J. (1983). *Upoznajte svoje dijete: vodič kroz djetinjstvo*. Ljubljana – Zagreb: Mladinska knjiga.
3. Čuturić, N. (1993). *Prve tri godine života*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Čuturić, N. (2008). *Psihomotorički razvoj djeteta u prve dvije godine života*. Zagreb: Naklada Slap.
5. Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Zagreb: Alinea.
6. Došen-Dobud, A. (2005). *Malo dijete – veliki istraživač*. Zagreb: Alineja.
7. Došen-Dobud, A. (2018). *Dijete – istraživač i stvaralac. Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
8. Jovančević, M. i suradnici. (2009). *Godine prve: zašto su važne: vodič za roditelje i stručnjake koji rade s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: SysPrint.
9. Katz, L. G., McClellan i Diane E. (2005). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije: uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb: Educa.
10. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
11. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
12. Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta. Priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Školske novine.
13. Marić, V. i Duspara, Lj. (2007). Jezici ljubavi u jaslicama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13/48, 17-20. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/261821>
14. Mašković, T., Drožđan, D., Sokač, M., Josić, M. (2018). *Od jaslica do škole. Vodič za lakši proces prilagodbe na jaslice, vrtić i školu*. Zagreb: M. Sokač.
15. Milanović, M. i suradnice (2014). *Pomozimo im rasti*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

16. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Velika Gorica – Zagreb: PERSONA.
17. Nenadić, S. (2002). *Odgoj u jaslicama. Priručnik za odgojitelje i stručne suradnike*. Imotski: Potjeh.
18. Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23. [Online] Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
19. Pećnik, N. i Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
20. Rade, R. (2002). *Malo dijete i prostor. Igranje bez igračaka*. Zagreb: Foto Marketing – FoMa.
21. Rončević, A. (2006). Najčešći problemi u vrijeme prilagodbe djece na jaslice i vrtić. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (45), 27-28. [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/261962>
22. Sheridan, M. D. (1998). *Dječji razvoj od rođenja do pete godine : kako se djeca razvijaju i napreduju*. Zagreb: Educa.
23. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
24. Stokes Szanton, E. (2000). *Kurikulum za jaslice: razvojno-primjereni program za djecu od rođenja do 3 godine*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
25. Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Zagreb: Školske novine.
26. Šego, J. (2009). *Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; Jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju*. Govor XXVI, 2. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/244957>

Izvori s interneta:

<https://vrtic-milanasachsa.zagreb.hr/default.aspx?id=416>, preuzeto: 23.7.2023.

<https://vrtic-markusevec.zagreb.hr/default.aspx?id=174>, preuzeto: 27.7.2023.

Popis slika:

Slika 1.: *Konzervacija*. Preuzeto s:

<https://repositorij.unipu.hr/en/islandora/object/unipu%3A3540/datastream/PDF/view>,
27.7.2023.

Slika 2. *Umetaljka*. Preuzeto s: <http://www.dv-smilje.hr/aktivnosti-jaslice/>, 27.7.2023.

Popis tablica:

Tablica 1. *Vrste aktivnosti koje unaprjeđuju razvoj fine motorike u zatvorenom prostoru*. Preuzeto iz: Stokes Szanton, E. (2000). Kurikulum za jaslice: razvojno-primjereni program za djecu od rođenja do 3 godine. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Tablica 2. *Opći stilovi roditeljstva*. Preuzeto iz: Milanović, M. i suradnice (2014). Pomozimo im rasti. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, str. 36.

SAŽETAK

Prve tri godine djetetova života smatraju se najvažnijim razdobljem. To je razdoblje tijekom kojeg se dijete najbrže razvija. Cilj ovoga rada je ukazati na pojedina razdoblja razvoja kod djeteta te kako se ono razvija od rođenja pa sve do treće godine. U radu je iznesena tema roditeljstvo koje obuhvaća definiciju roditeljstva, podjelu prema dimenzija i stilovima roditeljstva, i koja je uloga majke i oca na dječji razvoj i odgoj. Istaknuta je i važnost prilagodbe djece i roditelja na jaslice, koliko je ona teška djetetu, ali i roditelju, te suradnja odgojitelja s roditeljima. Također, u svemu ovome jako je važan odnos odnosno kakav treba biti odgojitelj i uloga odgojitelja koju imaju u dječje životu.

Ključne riječi: razvoj, dijete, roditeljstvo, odgoj, jaslice, odgojitelj.

SUMMARY

The first three years of a child's life are considered the most important period of a child's life. This is the period in which the child develops the fastest. The aim of this paper is to indicate certain periods of child development and how a child develops from birth to third year of life. The paper presents the topic of parenting, which includes the definition of parenting, the division according to the dimensions and styles of parenting, and the role of parents in the development and upbringing of the child. The importance of children's and parents' adaptation to kindergarten was emphasized, how difficult it is for the child and the parents, and the cooperation between educators and parents. Also, the relationship is very important in all of this, considering what kind of an educator should he or she be and what role educators play in children's lives.

Keywords: development, child, parenting, upbringing, kindergarten, educator.